

JK:s åtal mot Cissi Wallin är problematiskt

Justitiekansler Mari Hedenborg uttrycker en mycket bestämd uppfattning i skuldfrågan när hon väcker åtal mot Cissi Wallin. Därmed blandar hon sig i en pågående rättsprocess vilket är synnerligen olämpligt.

För yttrandefrihetens skull och för Justitiekanslerämbetets anseende bör JK Mari Hedenborg dra tillbaka sin stämningsansökan mot Cissi Wallin.

Cissi Wallin dömdes för grovt förtal av Fredrik Virtanen i december 2019. Tingsrätten bestämde påföljden till villkorlig dom och dagsböter samt utdömde ett skadestånd till Virtanen på 90 000 kronor. Åtalet handlades som ett ordinärt brottmål eftersom Wallin offentliggjort yttrandena på sitt Instagram-konto.

Den som anser sig utsatt för förtal får som regel driva sin egen sak och väcka enskilt åtal. Fredrik Virtanen fick gehör hos åklagaren som väckte allmänt åtal. Därmed gjordes Virtanens sak till en samhällelig angelägenhet.

Att ha åklagaren på sin sida stärker den förtalades sak och eliminerar risken för att behöva betala både sina egna och motpartens advokatkostnader. Det kan handla om belopp på flera hundratusentals kronor.

För att det allmänna ska träda in och ta parti för en part ska åtalet vara "påkallat från allmän synpunkt". Tröskeln sänktes 2014 då "särskilda skäl" för allmänt åtal togs bort. Syftet var att möjliggöra "något fler ingripanden från det allmänna sida mot förtal och förömläpningar på internet".

För att motivera ett allmänt åtal krävdes

Cissi Wallin är juridiskt sett inte dömd. Domen har överklagats och ska prövas i hovrätt.

trots borttagandet av kravet på särskilda skäl enligt regeringen att det finns "ett klart samhällsintresse" eller "starka skäl med hänsyn till målsäganden".

Det som drev fram förändringen var att förtal blivit vanligt förekommande på olika sociala plattformar på internet. Däremot utgick lagstiftaren ifrån att Justitiekanslern endast skulle väcka allmänt åtal för publiceringar i till exempel böcker och periodiska skrifter och webbplatser med utgivningsbevis när "det verkligen framstår som motiverat". Inom det tryckfrihetsskyddade området skulle fortsatt restriktivitet råda.

JK Mari Hedenborg har väckt åtal mot Cissi Wallins bok, "Allt som var mitt – histo-

rien som inte får berättas". I boken upprepas anklagelserna mot Virtanen. Även om han där omnämns som "medieprofil" är det uppenbart för det stora flertalet att det är han som åsytas.

Åtalet omfattar även en ljudbok och en e-bok med samma innehåll. Även dessa faller in under det extra starka grundlagsskydd som yttrandefrihetsgrundlagarna ger. Det innebär bland annat att saken ska avgöras med medverkan av en jury.

JK:s åtal är problematiskt av flera skäl.

Enligt Virtanens anmälan till JK är det inte rimligt att "en person, som åtalats och dömt för grovt förtal i ett forum, fortsätter sin brottsliga gärning i en annan form och undgår ansvar".

Det synsättet gör JK till sitt. I sitt beslut skriver JK "att eftersom Cecilia Wallin Blomberg efter allmänt åtal tidigare har dömts för grovt förtal av Fredrik Virtanen avseende motsvarande förtalsuppgifter är åtal påkallat ur allmän synpunkt". Den uppfattningen har Mari Hedenborg även upprepat i intervjuer.

Det finns ett allvarligt problem med argumentationen. Cissi Wallin är juridiskt sett inte dömd. Domen har överklagats och ska prövas i hovrätt. Cissi Wallin ska därmed av samhället betraktas som oskyldig tills processen är avslutad och det finns en lagakraftvunnen fällande dom. Friar hovrätten ska hon betraktas som oskyldig och därmed faller JK:s motiv för att väcka ett tryck- och yttrandefrihetsåtal.

Att JK uttrycker en mycket bestämd uppfattning i skuldfrågan och därmed blandar sig i en pågående brottmålsprocess framstår som förvånande och olämpligt. Inte minst med tanke på att JK som regeringens högsta ombudsman har till uppgift att hålla ett vakande öga på att rättsskipningen. För att undvika alla misstankar om intressekonflikter och jäv bör en JK inte uttala sig om domar och domare om det inte rör ett tillsynsärende eller en förundersökning. Som vi sett tidigare undergräver ett sådant agerande tilliten till JK-ämbetet.

Utöver att vaka över rättsskipningen och upprätthålla en god myndighetskultur har JK en exklusiv roll när det gäller yttrandefriheten. JK ska enligt sin instruktion "vaka över tryckfriheten och yttrandefriheten enligt bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen".

JK, domstolarna och en jury ska därmed enligt den så kallade instruktionen i grundlagarna "alltid ha i åtanke att tryckfriheten är

Justitiekansler Mari Hedenborg (överst) har väckt åtal mot Cissi Wallin. Foto: Stina Stjernkvist/TT, Staffan Löwstedt

en grundval i ett fritt samhällsskick", mer se till ämnet, tanken och syftet än till ordvalet samt i tveksamma fall hellre fria än fälla.

Det är JK:s sak att självständigt strikt pröva och väga yttrandefrihetsintresset mot motstående intressen som till exempel skyddet mot förtal. Det har av tidigare JK, Anna Skarhed, uttryckts som att JK främst har att ta hänsyn till den så kallade instruktionen i yttrandefrihetsgrundlagarna och inte om det i allmänhet kan vara påkallat att väcka allmänt åtal, "överväganden av yttrandefrihetsrättslig art måste göras i samband med ett åtalsbeslut".

I stämningsansökan anger JK sex avsnitt i boken som anses utgöra förtal enligt yttrandefrihetsgrundlagarna. Vilka yttrandefrihetsrättsliga överväganden JK gjort framgår inte av det skriftliga beslutet. Istället motiveras åtalet med den icke lagakraftvunna domen. Beslutet och uttalandena från Mari Hedenborg kan svårligen läsas på annat sätt än att det handlar om att tillrättavisa en "återfallsförbrytare".

JK begär att domstolen ska konfiskera den tryckta boken. En konfiskering innebär att alla exemplar avsedda för försäljning ska förstöras. Syftet är att förhindra fortsatt brottslighet. Som en logisk följd av begäran om konfiskation borde JK om brottet nu är så allvarligt ha beslutat att boken ska beslagtogs i avvaktan på rättegång. JK har långtgående möjligheter att tillgripa tvångsmedel som husrannsakan för att kunna verkställa ett beslag för att därmed minimera skadan.

Om JK drar tillbaka sin stämningsansökan och avvaktar hovrättens utslag för att se vilka slutsatser Cissi Wallin skulle dra vid en eventuellt fällande dom innebär det att den första upplagan av den tryckta boken inte kommer att kunna åtalas på grund av preskription. Men i sak skulle en prövning ändå kunna göras eftersom det dröjer innan preskription inträder för ljudboken och e-boken.

Fredrik Virtanen har också kvar möjligheten att väcka enskilt åtal. Han har både förmåga, kapacitet och viljestyrka nog för att driva sin egen sak. Det visade han inte minst genom att ge ut en egen bok och att väcka enskilt åtal i Norge mot Cissi Wallins bok, även om han drog tillbaka stämningen några dagar innan rättegången. Han har också i vart fall nio år på sig att väcka en skadeståndstalan mot den tryckta boken.

Nils Funcke
journalist, expert på yttrandefrihet och tryckfrihet

